

NORGES HØYESTERETT

Den 29. juni 2009 avsa Høyesterett dom i

HR-2009-01355-A, (sak nr. 2009/728), straffesak, anke over dom,

A

(advokat Erling O. Lyngtveit)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Thorbjørn Klundseter)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Endresen**: Saken gjelder straffutmåling ved fartsoverskridelse. Spørsmålet i saken er om den målte gjennomsnittshastighet kan legges til grunn for straffutmålingen, selv om målingen ble gjennomført på en annen måte enn ved den ordinære prosedyre.
- (2) A kjørte den 22. august 2008 nordover på riksvei 3 gjennom X kommune. A var da 19 ½ år gammel og kjørte sin mors Audi TT. På en rettstrekning kjørte han forbi politibetjent Johnny Drange, som kjørte en sivil politibil. Bilen hadde utstyr for å foreta måling av gjennomsnittshastighet. Polititjenestemannen var oppmerksom på at bilen nærmet seg raskt bakfra, og da A passerte politibilen, ble hastighetsmåling startet. Drange noterte registreringsnummeret på den passerende bil i hånden.
- (3) På grunn av trafikkbildet og den hastighet A holdt, fant polititjenestemannen etter kort tid at det ikke var forsvarlig å forsøke å nå igjen bilen. Han fikk da etablert kontakt med en UP-patrulje, som gjennomførte en radarkontroll noe lenger nord på riksvei 3. Det ble avtalt at denne patruljen eventuelt skulle stanse Audien, og gi melding når denne var

stanset. Det ble opprettholdt løpende telefonforbindelse, og politibetjent Drange fortsatte nordover i høy hastighet uten at han igjen fikk øyekontakt med bilen. A ble stanset av radarpatruljen, og det ble gitt beskjed til Drange straks bilen stod i ro. Drange stanset da tidsmåleren og fortsatte nordover. Han stanset avstandsmåleren ca. 150 meter før han kom til stedet der Audien var stanset.

- (4) Da Drange kom frem til stopposten, tok han A inn i sin bil, og foreviste ham resultatet av fartsmålingen. Denne viste en gjennomsnittsfart på 163,47 km/t over en målt distanse på 34,85 km. Tiltalte benektet å ha kjørt så fort, og mente det måtte foreligge en forveksling eller en målefeil.
- (5) Etter en kontakt med mistenktes far, ble det gitt tillatelse til at A skulle kjøre bilen til Y, for å tilbakelevere denne til sin mor. Da A ikke hadde med seg førerkort, ble det gitt en midlertidig kjøretillatelse for denne kjøringen.
- (6) Da A kom til Z, ble han stanset i ny fartskontroll. Hans hastighet ble målt til 100 km/t i 80-sone. Denne fartsoverskridelsen ble erkjent, og den midlertidige begrensede kjøretillatelse ble tilbakekalt.
- (7) Nord-Østerdal tingrett avsa den 2. desember 2008 dom med slik domsslutning:
 - ”1. **A, født 13.02.1989, dømmes for overtredelse av vegtrafikkloven § 31 første ledd jf. § 5 første ledd jf. andre ledd jf. skiltforskriften § 8, jf. straffeloven § 63 andre ledd, til fengsel i 40 – førti – dager.**
 2. **A fradømmes retten til å føre førerkortpliktig motorvogn for et tidsrom på 30 – tretti – måneder, regnet fra 22.8.2008. Han må ta full ny førerprøve før førerrett kan erverves på nytt.**
 3. **Saksomkostninger idømmes ikke.”**
- (8) A påanket tingrettens dom til lagmannsretten. Anken gjaldt bevisbedømmelsen under straffespørsmålet og straffutmålingen. Han gjorde gjeldende ikke å ha holdt en høyere gjennomsnittsfart enn 125 km/t, og at straffutmålingen under enhver omstendighet var for streng.
- (9) Ved Eidsivating lagmannsretts dom 13. mars 2009 ble anken forkastet.
- (10) A har påanket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Ankegrunnene er de samme, men det er for Høyesterett ikke opprettholdt at straffen er for streng om den foretatte hastighetsmåling finnes å kunne legges til grunn.
- (11) *Jeg er kommet til at anken ikke fører frem.*
- (12) Høyesterett har behandlet en rekke saker om fartsoverskridelser der spørsmålet har vært hvilke konsekvenser det må få at gjeldende instruks for bruk av ulike teknisk kompliserte måleapparater, ikke har vært fulgt. I den grunnleggende avgjørelsen i Rt. 1998 side 21, ble det understreket:

”at de begrensninger som instruks fastsetter for bruk av slike apparater, må anses som rettssikkerhetsgarantier og at instruksbrudd som ikke er bagatellmessige, normalt bør føre til at målingen ikke kan benyttes.”

- (13) Fartsoverskridelser er en utpreget masseforseelse. For at håndheving av straff i disse sakene skal kunne gjennomføres med nødvendig effektivitet, er det særlig viktig at det foreligger gjennomarbeidede retningslinjer for gjennomføring av hastighetsmålinger, slik at mulige feilkilder i størst mulig grad elimineres. De tiltak som i denne hensikt innarbeides i de ulike instruks, kan etter omstendighetene vanskeliggjøre kontrollarbeidet, og kan under gitte omstendigheter anses unødvendige. Det er imidlertid ikke rom for at elementer i en instruks, som er inntatt for å sikre mot mulige feil, settes til side basert på tjenestemennenes vurdering i det konkrete tilfellet. Viktigheten av å motvirke slik tilsidesettelse, er særlig fremhevet i Rt. 2001 side 1476:

”Av hensyn til påliteligheten av fartsmålinger med laserapparater er det viktig at de krav som instruks og brukerveiledningen stiller, blir overholdt. For at disse ikke skal bli undergravd i praksis, må brudd som ikke kan anses som bagatellmessige, tillegges konsekvenser.”

- (14) Senere praksis bygger på disse avgjørelsene. Selv om det ved bruk av gjennomsnittsmålinger som måling av høyeste hastighet, ligger innebygget en ikke ubetydelig sikkerhetsmargin, må det også på dette området gjelde som utgangspunkt at brudd på instruks får betydning.
- (15) Det er utarbeidet instruks for bruk av apparat for gjennomsnittsfartsmåling. Gjeldende instruks da fartsoverskridelsen fant sted, trådte i kraft den 15. april 2008. Instruksen inneholder retningslinjer for å sikre at apparaturet rent teknisk måler riktig tid og avstand. Det er ikke bestridt at instruks er fulgt på disse punkter, og jeg går ikke nærmere inn på dette. De deler av instruks, som særlig er av interesse er:

”3. MÅLEMETODER

Felles for alle målemetoder er at tidsmålingen skal foregå mens det kontrollerte kjøretøy tilbakelegger en noe lenger distanse enn den oppmålte som benyttes ved beregning av gjennomsnittsfarten. Eksempler på målemetoder:

3.1 Stasjonær gjennomsnittsfartsmåling

Plassering av kontrollplass beskrives i Logg for stasjonær trafikkontroll (GP - 4017) under ”Merknad”.

Gjennomsnittsfarten måles mellom to godt synlige referansepunkter med stasjonært måleapparat. Dette kan være fastmontert i kjøretøy eller bærbart. Vegstrekningen som det skal kontrolleres over måles opp med største nøyaktighet med en gjennomsnittsfartsmålers distansemåler eller målebånd. Den oppmålte distanse minus minst 10 m sikkerhetsmargin programmeres inn i apparatet.

Oppmålingen av vegstrekningens lengde skal skje rett ut for referansepunktene og slik at eventuelle skråvinkler på siktelinjer for tidsmåling går i den måltes gunst, ved at tiden måles over en lengre strekning.

Minste måledistanse er 100 m. Måleapparatet plasseres slik at det er god oversikt over startpunktet. Har man også god oversikt over avslutningspunktet, kan man foreta hele målingen alene. Hvis ikke må man ha en egen post ved avslutningspunktet.

Ved stasjonær måling betjenes bare tidsmåleren. Denne startes senest idet kjøretøyet som ønskes kontrollert når frem til startpunktet. Tidsmåleren stoppes tidligst idet kjøretøyet passerer avslutningspunktet. Sikkerhetsmargin er allerede lagt inn i apparatet.

3.2 Mobil måling mellom to punkter

Tidsmåleren startes senest idet kjøretøyet som ønskes kontrollert, når et godt synlig referansepunkt. Distansemåleren startes tidligst idet politibilen når det samme punktet. Deretter lar man kjøretøyet som måles, tilbakelegge en passende distanse før man konsentrerer seg om å finne et referansepunkt for avslutning av målingen. Minste måledistanse er 100 m. Måledistansens lengde vil ellers måtte variere med steds- og trafikkforholdene. Målingen avsluttes ved at tidsmåleren stoppes tidligst når kjøretøyet foran passerer et godt synlig referansepunkt. Sikkerhetsmargin legges inn i målingen ved at en forvisser seg om at distansemåleren stoppes minst 20 m før politibilen når frem til referansepunktet det kontrollerte kjøretøy passerte da tidsmåleren ble stoppet.

Målingen kan også avsluttes ved å stoppe tids- og distansemåler samtidig mens politibilen kjøres med en avstand på minst 20 m fra det kontrollerte kjøretøy foran. Sikkerhetsmargin blir da lik avstanden mellom kjøretøyene.

Tidsmåling kan også foretas på en vegstrekning hvor distansen mellom to punkter er oppmålt på forhånd. Distansen måles opp med største nøyaktighet enten med apparatets distansemåler eller målebånd. Den oppmålte distanse minus minst 10 m sikkerhetsmargin programmeres inn i apparatet. Tidsmåleren betjenes som beskrevet ovenfor. Sikkerhetsmargin er da allerede programmert inn i apparatet. Denne målemetoden kan også benyttes fra luftfartøy.

3.3 Mobil måling fra politibil som blir forbikjørt

Målingen startes senest idet det forbikjørende kjøretøy ligger side om side med politibilen under forbikjøringen ved at både tids- og distansemåler startes samtidig eller ved at distansemåleren startes umiddelbart etter tidsmåleren. Når en passende distanse over minste måledistanse er tilbakelagt, avsluttes målingen med innleggelse av sikkerhetsmargin som beskrevet tidligere.

4. REFERANSEPUNKTER

Som referansepunkter ved start og avslutning av måling kan nyttes godt synlige merker som for eksempel oppmerking i vegen, tunnelåpninger, asfaltskjøter, trafikkøyer, trafikkskilt, trafikkoner o.l.”

- (16) Tiltaltes forsvarer har fremhevet at den fremgangsmåte som er benyttet i det konkrete tilfellet, ikke samsvarer med noen av de alternative fremgangsmåter som instruksens tillater. Det er særlig vist til at instruksens ikke åpner for avslutning av en måling ved et referansepunkt som ikke kan observeres av den som foretar målingen. Forsvareren har videre vist til, som en særlig risiko for feil, at målingen baseres på telefonisk kontakt med en polititjenestemann, som selv kjører bil i høy hastighet, og til at den målte hastighet er urealistisk høy, trafikkbildet tatt i betraktning.
- (17) Selv om instruksens innledningsvis viser til de angitte fremgangsmåter som eksempler på målemetoder, er det etter mitt syn klart at det er forutsetningen at de angitte metoder følges, men instruksens kan ikke forstås slik at den er uttømmende med hensyn til mulige målemetoder.
- (18) Det er nærliggende å ta utgangspunkt i instruksens punkt 3.3, som angir fremgangsmåten ved måling fra politibil som blir forbikjørt, supplert med punkt 4 som generelt angir hvilke referansepunkter som kan benyttes ved oppstart og avslutning av måling.

- (19) Det er etter mitt syn ikke treffende å si at den foretatte måling innebærer et brudd på disse punktene i instruksen, selv om formuleringen i punkt 3.3 er skrevet med tanke på det ordinære hendelsesforløp ved kontroller av denne art, og det ikke er valgt ut noe referansepunkt for avslutning av målingen. Det følger ikke eksplisitt av punkt 3.3 i instruksen at den som forestår kontrollen, selv må registrere at den kontrollerte bil passerer det referansepunkt som skal avslutte målingen, og ved stasjonær gjennomsnittsfartsmåling aksepterer instruksen at det er en egen post ved avslutningspunktet.
- (20) Etter mitt syn er det imidlertid avgjørende at det er oppstått en situasjon som man ikke har hatt i tankene ved utforming av instruksen. Det vil normalt være mulig å gjennomføre en kontroll slik det er beskrevet i instruksen, og hvor det ikke anses forsvarlig å nå igjen bilen som kontrolleres, vil det bare helt unntaksvis være praktisk mulig å få gjennomført kontrollen på den måten som ble benyttet i dette tilfellet. Den situasjonen som oppstod i vår sak var ekstraordinær, og jeg kan ikke se at det var rimelig foranledning til å inkludere dette spesialtilfellet i instruksen. Det er heller ikke grunn til å se instruksene som et forbud mot å benytte den metoden som ble brukt i denne saken, når det ikke er mulig å anvende en av de metoder som instruksene beskriver. Jeg tilføyer at det ikke er polititjenestemannen som har valgt bort den metode som er beskrevet i instruksene. Det er tiltalte, som ved sin uforsvarlige kjøring, har fremtvunget bruken av den alternative fremgangsmåte.
- (21) Spørsmålet blir da om de rettssikkerhetsgarantier som er innebygget i instruksene, er tilfredsstillende ivaretatt ved den anvendte fremgangsmåte.
- (22) Målingen er startet på den måte instruksene forutsetter. At polititjenestemannen noterte seg registreringsnummeret på tiltaltes bil etter at målingen var igangsatt, er klart uten betydning for vurderingen av fartsmålingen.
- (23) Hvor langt den tiltalte kjørte fra politibilen ble passert, er notorisk og ikke bestridt. Det som sies om referansepunkt i instruksene punkt 4, er irrelevant når sluttpunktet for den distanse som skal måles, er fastlagt ved at den kontrollerte bil er stanset.
- (24) Det eneste andre relevante moment er hvor lang tid tiltalte brukte på den strekning som ble tilbakelagt. Tidsmålingen ble avsluttet ved at den polititjenestemann som stanset tiltaltes bil, ga beskjed til politibetjent Drange straks tiltaltes bil stod i ro. Dette kan ha ført til en ubetydelig forlengelse av kjøretiden, men en slik unøyaktighet vil være i tiltaltes favør. Det er kanskje heller ikke utenkelig at Drange, som følge av at han var opptatt med egen kjøring eller av andre grunner, ikke merket seg en beskjed fra sin kollega, men jeg kan ikke se at slike eller andre momenter, kunne føre til at Drange mottok beskjeden om at den kontrollerte bil stod i ro, før slik beskjed faktisk ble gitt.
- (25) Den fremgangsmåte politiet benyttet var klart å foretrekke fremfor at Drange skulle forsøke å nå igjen tiltalte, og jeg kan ikke se at tiltaltes rettssikkerhet er svekket på noe punkt ved den metode som ble benyttet.
- (26) A kjørte i meget høy hastighet over en lengre strekning på et tidspunkt da det var noe trafikk i begge retninger, og jeg finner det klart at lagmannsrettens dom ikke er for streng.
- (27) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (28) Dommer **Øie:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (29) Dommer **Tjomsland:** Likeså.
- (30) Dommer **Bruzelius:** Likeså.
- (31) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (32) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: